

Η Εκπαίδευση και Κατάρτιση Ενηλίκων στην Ελλάδα

Πώς λειτουργεί ο θεσμός της ΕΚΕ στη χώρα μας; Γιατί έχουμε το μικρότερο ποσοστό συμμετοχής στην εκπαίδευση ενηλίκων σε ολόκληρη την ΕΕ και τι πρέπει να αλλάξει;

Μια έρευνα της διαΝΕΟσις

Η Ελλάδα είναι ουραγός στην ΕΕ στον τομέα της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων (ΕΚΕ), καθώς διαχρονικά καταγράφει χαμηλές επιδόσεις στη συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης τόσο του γενικού ενήλικου πληθυσμού όσο και των ανέργων, των εργαζομένων και των ατόμων με χαμηλά προσόντα, ενώ πολλές μελέτες επισημαίνουν και το χαμηλό επίπεδο της ποιότητας των παρεχόμενων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Πώς διαμορφώθηκε ο θεσμός της ΕΚΕ στη χώρα μας; Ποια είναι η σημερινή κατάσταση και για ποιους λόγους δεν βρίσκεται στο επιθυμητό επίπεδο; Πώς μπορεί να μετασχηματιστεί προκειμένου να συμβάλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη; Η νέα έρευνα της διαΝΕΟσις με συντονιστή τον Ομότιμο Καθηγητή Εκπαίδευσης Ενηλίκων στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο Αλέξη Κόκκο αναλύει τον τρόπο με τον οποίο οργανώθηκε η εκπαίδευση και η κατάρτιση ενηλίκων από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, εντοπίζει τα δομικά προβλήματα του θεσμού και προτείνει μια σειρά από προτάσεις που αποβλέπουν στη ριζική αναβάθμιση της ΕΚΕ προκειμένου να καταστεί οργανική συνιστώσα της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Η υφιστάμενη κατάσταση της ΕΚΕ στην Ελλάδα

- Τελευταία θέση (με επίδοση μόλις 1,3/5) στην ΕΕ στους έξι βασικούς παράγοντες με βάση τους οποίους ένα σύστημα ΕΚΕ μπορεί να θεωρηθεί αποτελεσματικό (European Commission, 2019).
- 24^η θέση στην ΕΕ στη συμμετοχή των πολιτών στην ΕΚΕ (Eurostat, 2019).
- Τελευταία θέση (με επίδοση μόνο 23/100) στον Ευρωπαϊκό Δείκτη (ESI), ο οποίος αποτυπώνει κατά πόσο το ανθρώπινο δυναμικό μιας χώρας διαθέτει τις δεξιότητες που απαιτούνται για την ανάπτυξη της οικονομίας (CEDEFOP, 2019).
- 23^η θέση στον Δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI), ο οποίος καταγράφει τις ψηφιακές δεξιότητες.
- 27^η θέση μεταξύ 32 χωρών-μελών του ΟΟΣΑ στη διεθνή έρευνα PIAAC στη δεξιότητα του γραμματισμού. Μόνο 5% του ενήλικου πληθυσμού διέθεταν τη δεξιότητα επαρκώς (OECD, 2019).
- 27^η θέση στη δεξιότητα του αριθμητισμού. Μόνο 5,6% των ενηλίκων τη διέθεταν επαρκώς (OECD, 2019).
- 30^η θέση στη δεξιότητα επίλυσης προβλημάτων σε εμπλουτισμένα τεχνολογικά περιβάλλοντα. Μόλις 2,5% των ενηλίκων διέθεταν τη δεξιότητα επαρκώς (OECD, 2019).
- Τα άτομα που δεν διαθέτουν αυτές τις δεξιότητες αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα υγείας, εμπιστεύονται τους άλλους λιγότερο και μετέχουν λιγότερο στα κοινά και σε εθελοντικές δραστηριότητες (OECD, 2019).
- 6/10 θέσεις εργασίας κινδυνεύουν να υποκατασταθούν στα επόμενα χρόνια λόγω της αυτοματοποίησης, κάτι που αναμένεται να πλήξει πρώτιστα το τμήμα του εργατικού δυναμικού που είναι λιγότερο εξοπλισμένο με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την προσαρμογή στις επερχόμενες μεταβολές (Nedelkoska & Quintini, 2018, Λαπατσιώφρας, Μηλιός & Μιχαηλίδης, 2020).
- 47% των ελληνικών επιχειρήσεων θεωρούν ότι η έλλειψη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί μείζον εμπόδιο στον επενδυτικό τους σχεδιασμό (CEDEFOP, 2020).

Διαχρονικά προβλήματα και πρόσφατες προσπάθειες ανασυγκρότησης

Οι ερευνητές, αφού κάνουν μια εκτενή ιστορική αναδρομή στον σχηματισμό και στην εξέλιξη του θεσμού της ΕΚΕ στην Ελλάδα, αποτυπώνουν τα βασικά δομικά προβλήματα του θεσμού, πολλά από τα οποία κλιμακώθηκαν την περίοδο 2012-2019, η οποία χαρακτηρίστηκε από απουσία συντονισμού και εθνικού σχεδιασμού:

- Προβληματική διακυβέρνηση
- Υποχρηματοδότηση
- Γενικευμένο έλλειμμα κουλτούρας και τεχνολογίας ΕΚΕ
- Απαξίωση του επιστημολογικού υποβάθρου
- Ανεξέλεγκτη λειτουργία των φορέων παροχής υπηρεσιών
- Αποδιοργάνωση του συστήματος εκπαίδευσης και πιστοποίησης εκπαιδευτών
- Υπολειπόμενη της επαγγελματικής συμβουλευτικής και της πρακτικής άσκησης σε χώρους εργασίας
- Περιθωριοποίηση της γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων και της εκπαίδευσης ευάλωτων κοινωνικά ομάδων
- Εξακολουθούμενη αποσύνδεση της επαγγελματικής κατάρτισης από τις ανάγκες της αγοράς εργασίας
- Απουσία ουσιαστών κινήτρων εμπλοκής στην ΕΚΕ
- Έλλειψη αξιολόγησης του συστήματος

Από τις αρχές του 2020, μια σειρά νομοθετικών πράξεων –κυρίως ο Ν. 4763/2020– καθώς και οι δεσμεύσεις του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (2021) για τη χρηματοδότηση δράσεων ΕΚΕ, υποδηλώνουν σημεία ανασυγκρότησης του θεσμού της ΕΚΕ στη χώρα μας.

Τι πιστεύουν οι πολίτες για την ΕΚΕ

- Το 2003 η Ελλάδα βρισκόταν στην προτελευταία θέση στην ΕΕ στο ερώτημα κατά πόσο θεωρούν την ΕΚΕ σημαντική.
- Το 2020 παρατηρείται μια γενικευμένη αποδοχή της αξίας της ΕΚΕ στη χώρα μας. Σύμφωνα με έρευνα του CEDEFOP:

- 98% θεωρούν ότι η ΕΚΕ έχει σημαντική αξία (2^η θέση στην ΕΕ).
- 96% θεωρούν ότι η ΕΚΕ συμβάλλει στην προσωπική τους ανάπτυξη (2^η θέση στην ΕΕ).
- 92% θεωρούν ότι η ΕΚΕ συμβάλλει στην επαγγελματική τους πρόοδο (3^η θέση στην ΕΕ).

Κύριοι λόγοι για τη μη συμμετοχή σε προγράμματα ΕΚΕ (%)

Εμπόδια στη συμμετοχή, 2019 (Καράλης 2021)	Παράγοντες που θα ενθάρρυναν τη συμμετοχή, 2019 (CEDEFOP, 2020δ)		
Κόστος συμμετοχής	80,2%	Οικονομικά κίνητρα	81%
Η ποιότητα και η οργάνωση των σεμιναρίων δεν είναι στα επιθυμητά επίπεδα	65,5%	Καλύτερη ποιότητα	78%
Τα σεμινάρια πραγματοποιούνται σε ημέρες και ώρες που δεν μπορού να παρακολουθήσω	61,1%	Περισσότερο ευέλικτος χρόνος πραγματοποίησης	72%
Έλλειψη πληροφόρησης και ενημέρωσης για τα σεμινάρια που γίνονται	57,2%	Περισσότερη ενημέρωση και συμβουλευτική	79%
Έλλειψη χρόνου λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων	55%	Περισσότερη υποστήριξη στις κοινωνικές και οικογενειακές υποχρεώσεις	75%

Πηγή: α) Καράλης, 2021, σ. 29. β) CEDEFOP, 2020δ, σσ. 66-69, 72.

Προτάσεις ανασυγκρότησης

Οι ερευνητές της διαΝΕΟσις διατυπώνουν μια σειρά από βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προτάσεις που αποβλέπουν στη ριζική αναβάθμιση της ΕΚΕ στη χώρα μας. Ενδεικτικά κάποιες από τις προτάσεις που θα πρέπει άμεσα να δρομολογηθούν:

- Κατάρτιση του προβλεπόμενου από τον Ν. 4763/2020 τριετούς Στρατηγικού Σχεδίου για την Επαγγελματική Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Διά Βίου Μάθηση, το οποίο θα ενσωματώνει την έννοια και την ταυτότητα της ΕΚΕ, τα επιστημολογικά και μεθοδολογικά προαπαιτούμενα για την αποδοτική λειτουργία της, καθώς και τη σημασία της για την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και προσωπική ανάπτυξη.
- Διαπραγμάτευση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προκειμένου οι διοικητούμενοι πόροι να ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες του εθνικού συστήματος ΕΚΕ.
- Πιλοτική εφαρμογή του συστήματος «Χρηματοδότηση Βάσει Αποτελεσμάτων» και στη συνέχεια γενίκευση της εφαρμογής του με τρόπο που να διευκολύνεται η ποιοτική λειτουργία του.
- Αποκέντρωση των δράσεων μέσα από την υποστήριξη των ΚΔΒΜ των Δήμων, του θεσμού των Ανοικτών Σχολείων και του θεσμού της UNESCO «Πόλεις για την Ανάπτυξη».
- Καταλογογράφηση των φορέων που εντάσσονται στο πεδίο της ΕΚΕ.
- Θεσμοθέτηση Ενιαίου Συστήματος Ποιοτικών Προδιαγραφών Υλοποίησης ΕΚΕ, που αφορά στα θεμελιώδη προαπαιτούμενα για τη διασφάλιση της ποιότητας όλων των προγραμμάτων που (συγ)χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους.
- Διαδικασίες επιλογής διευθυντικών στελεχών σύμφωνα με κριτήρια που σχετίζονται με την κατοχή τεχνολογίας ΕΚΕ.
- Εκτεταμένες δράσεις επιμόρφωσης των εκπαιδευτών, των εκπαιδευτών των εκπαιδευτών, των αξιολογητών, των εκπαιδευτικών και των υπεύθυνων πρακτικής άσκησης.
- Ίδρυση μονοετούς Σχολής Στελεχών ΕΚΕ.
- Περαιτέρω ανάπτυξη και αξιοποίηση του συστήματος διάγνωσης των αναγκών σε επαγγέλματα και δεξιότητες.
- Διαμόρφωση εθνικού σχεδίου ανάπτυξης δεξιοτήτων και σύνδεσή του με τον στρατηγικό σχεδιασμό της ΕΚΕ.
- Ενσωμάτωση στο επίπεδο 4 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων των προσόντων που αποκτώνται μέσω της άτυπης επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης και σύνδεσή τους με επαγγελματικά δικαιώματα.
- Ανάπτυξη, στο πλαίσιο των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης, προγραμμάτων που συνδυάζει τις τακτικές-επαγγελματικές δεξιότητες με τις οριζόντιες και ψηφιακές.
- Διαμόρφωση προδιαγραφών για την εκπαίδευση από απόσταση.
- Θέσπιση Κεντρικού Συμβουλίου Γενικής Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Ενεργοποίηση ρυθμίσεων και κινήτρων για τη συμμετοχή των πολιτών στην ΕΚΕ.
- Θέσπιση κινήτρων και υποκινητικές διαβουλεύσεις προκειμένου οι επιχειρήσεις να αναπτύξουν περισσότερες και ποιοτικές δράσεις σε ό,τι αφορά στην κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού τους και σε δράσεις πρακτικής άσκησης.
- Υλοποίηση ολιστικής Μελέτης Αξιολόγησης του συστήματος.
- Εκτεταμένη χρήση του outsourcing και πλήρης αξιοποίηση ερευνητικών κέντρων, πανεπιστημιακών δομών και επιστημονικών οργανισμών, με στόχο την υποστήριξη της υλοποίησης των παραπάνω ενεργειών.